

РОЗМІЩЕННЯ АКТИВІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

У статті визначено сутність активів страхової компанії. Досліджено структуру розміщення активів ТОП-10 страхових компаній на страховому ринку України. Визначено, що розміщення активів страхової компанії повинно здійснюватися за умови дотримання усіх принципів інвестиційної діяльності страховика - диверсифікації, повернення, прибутковості та ліквідності. Виявлено основні проблеми розміщення страхових резервів страховиків на українському страховому ринку.

Ключові слова: інвестиційна діяльність страхової компанії, активи страховика, диверсифікація активів страхової компанії, страхові резерви.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблеми розвитку страхового ринку та складна економічна ситуація в Україні перешкоджають підвищенню інвестиційної активності українських страховиків, а також не дозволяють їм повноцінно здійснювати функції інституціонального інвестора та забезпечувати приплив інвестиційних вкладень в реальний сектор економіки.

Проте, в Україні в умовах фінансової кризи та зменшення попиту на страхові послуги, починає простежуватися тенденція до зростання інтересу з питань підвищення ефективності та якості управління інвестиційною діяльністю страхових компаній як з боку науковців, так і представників реального бізнесу.

Для забезпечення ефективності інвестиційної діяльності страхової компанії необхідно визначити основні напрями розміщення активів страхових компаній, враховуючи сучасні тенденції на українському фінансовому ринку та особливості державного регулювання інвестиційної діяльності страховиків в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем формування і регулювання страхового ринку, зокрема, особливостей інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні, належить таким вітчизняним науковцям як В.Д. Базилевичу, О.О. Гаманковій, С.С. Осадцю, Р.В. Пікус, О.Ф. Філонюку та ін.

Особливості управління активами страхових компаній та державне регулювання процесу розміщення активів страхових компаній у своїх працях досліджують такі вчені як: А.В. Василенко (розглядає особливості формування страхових резервів та державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній), А.А. Супрун (питання управління активами страхових компаній) та Н.В. Ткаченко (проблеми здійснення інвестиційної діяльності страхових компаній), Р.В. Пікус розглядає якість управління активами страхових компаній та міжнародний досвід розміщення активів страховиків.

Невирішені частини проблеми. Враховуючи вагомі результати досліджень вітчизняних вчених, слід зазначити необхідність подальшого дослідження теоретичних та практичних аспектів здійснення інвестиційної діяльності страхових організацій, зокрема у проблемі ефективного розміщення активів страхової компанії з урахуванням кризової ситуації на фінансовому ринку України. Це обумовлює необхідність визначення основних напрямів розміщення активів страхових компаній та проблем на українському страховому ринку.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних та практичних аспектів розміщення активів страхових компаній та визначення особливостей інвестиційної діяльності страховиків в Україні.

Результати дослідження. Сутність активів страхової компанії визначають як: активи – це ресурси, що контролюються страховою компанією та формуються за рахунок власних коштів, коштів страхувальників та інших кредиторів, і які забезпечують функціонування компанії, здійснення страхових виплат та отримання інвестиційного прибутку.

Роль страхування та інвестиційної діяльності страхових компаній є значною. У 2015 році за рахунок страхування залучено в економіку України іноземних інвестицій на суму 5 млрд грн, вкладено в ОВДП та державні банки – 5,9 млрд. грн. (+13%), відбувається процес детінізації транспортної галузі – 2,9 млрд. грн. (+12%) та детінізації галузі охорони здоров'я – 1,4 млрд. грн. (+7%), сплачено податків страховиками – 855 млн. грн. (+9%) [6].

Управління активами є одним з основних напрямків розвитку страхового ринку і фінансового менеджменту страховика та представляє собою систему формування і реалізації управлінських рішень в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності страховика, що спрямована на забезпечення його довгострокової платоспроможності і прибутковості. Прийняття рішень в цій сфері безпосередньо впливає на стан ліквідності і прибутковості компанії, забезпечення її платоспроможності в короткостроковому і довгостроковому періодах [2, с. 6].

Сутність активів детально розкривається через їх класифікацію. До основних груп активів з метою управління відносяться такі: довгострокові і короткострокові фінансові інвестиції; довгострокова і поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти. Забезпечення виконання стратегічних і тактичних завдань в управлінні активами страхових компаній здійснюється внаслідок реалізації основних принципів управління, до яких віднесено: безпечність, ліквідність і прибутковість [1, с.8].

В Україні право страховиків інвестувати страхові резерви та інші засоби закріплено в ст. 31 Закону України «Про страхування», з метою забезпечення фінансової стійкості гарантій страхових виплат та забезпечення платоспроможності.

До 2016 року інвестиційна діяльність страхових компаній регламентувалась Правилами формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування іншими, ніж страхування життя і Правилами розміщення страхових резервів із страхування життя.

Проте, у грудні 2015 року на офіційному сайті Нацкомфінпослуг було оприлюднено доопрацьований проект розпорядження «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика та визнання такими, що втратили чинність, деяких нормативно-правових актів Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України». Останні зміни було внесено 23.02.2016 р.

Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика повинно замінити правила розміщення страхових резервів із страхування життя (розпорядження Держфінпослуг від 26.11.2004 р. №2875), а також Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів, якими представлені страхові резерви з видів страхування, інших, ніж страхування життя (розпорядження Держфінпослуг від 08.10.2009 р. №741). Новим

Положенням встановлюються вимоги щодо кредитного рейтингу банку, в якому розміщено активи страховика, рівня рейтингу фінансової надійності (стійкості) перестраховика-резидента, а також запроваджується категорія «низькоризикові активи» [3].

Результатом конкретних дій держави щодо державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній та умов, що склались на вітчизняному фінансовому ринку, є реалізація інвестиційного потенціалу, проявом якої виступає структура активів страхових компаній України.

Відповідно, у структурі активів, якими представлені технічні та математичні резерви за категоріями активів, визначених статтею 31 Закону України «Про страхування», для представлення страхових резервів в продовж 2009-2015 рр. основну частку займають:

- банківські вклади (депозити), частка яких постійно зростає і станом на 9 міс. 2015 року сягнула 46,8%;
- цінні папери, що емітуються державою, частка яких починаючи з 2009 року зросла приблизно в 2 рази і за 9 міс 2015 р. сягнула 12,7%;
- права та вимоги до перестраховиків, частка яких за останні два роки поступово зростає, і є більше 15% [4, 5];
- частка акцій за 2015 рік зменшилась на 3,5%, і за 9 міс.2015 р. склала 6,2%.

Значну частку активів страхові компанії розміщують на поточних рахунках в комерційних банках, що є досить негативною тенденцією, оскільки це свідчить про відсутність розробленої інвестиційної стратегії у страховиків.

Також, розглянуто структуру активів ТОП-10 страховиків України за 9 міс. 2015 р. (табл.1). Результати дослідження вітчизняного ринку страхових послуг констатують зміну структури активів найбільших страхових організацій України у напрямку скорочення рівня диверсифікації.

Згідно даних табл. 1 для компаній ТОП-10 вітчизняного страхового ринку є характерним середній рівень диверсифікації активів. Компанії першої десятки лідерів надають перевагу активам з високим рівнем ліквідності (депозити, грошові кошти). Компанії другої десятки лідерів більшу частину тимчасово вільних грошових коштів розміщують переважно в активи з середньою або низькою ліквідністю (державні та муніципальні цінні папери, боргові цінні папери). Однак серед них є й ті, хто віддає перевагу депозитам і грошовим коштам. Загалом на вітчизняному ринку страховики надають перевагу високоліквідним активам - банківським депозитам і грошовим коштам, і при цьому дотримуються консервативної інвестиційної стратегії.

Вибір варіанту управління інвестиційним потенціалом залежить від розміру та фінансових можливостей страховика, обраної інвестиційної політики, наявності прямих та непрямих державних обмежень або стимулів до вибору інвестиційних партнерів, умови їх діяльності тощо. Проте у першу чергу повинна враховуватись необхідність дотримання принципів інвестування страхових резервів.

Новим Положенням встановлюються вимоги щодо кредитного рейтингу банку, в якому розміщено активи страховика, рівня рейтингу фінансової надійності (стійкості) перестраховика-резидента, а також запроваджується категорія «низько ризикові активи».

Таблиця 1

Структура активів ТОП -10 страховиків України за розміром активів, тис. грн.

№	Страхові компанії	Активи всього, тис. грн.	Основні засоби	Довгострокові інвестиції	Поточні інвестиції	Грошові кошти	Інші активи
1	КРЕМЕНЬ	2523022,40	0,31%	19,80%	54,26%	2,55%	23,08%
2	АЛЬЯНС	1649940,00	0,00018%	44,15%	38,69%	1,97%	15,18%
3	АСКА	1 389 543,00	9,78%	5,74%	0,00%	5,70%	78,78%
4	ІНГО УКРАЇНА	1215714,90	14,51%	12,01%	0,00%	32,53%	40,95%
5	АХА СТРАХУВАННЯ	1162519,00	0,84%	0,00%	38,47%	35,49%	25,20%
6	ПРОВІДНА	969 902,00	1,16%	20,86%	11,45%	45,45%	21,08%
7	УНІКА	895 250,00	2,14%	5,39%	44,23%	12,85%	35,39%
8	ОМЕГА	879 542,20	0,07%	40,88%	27,66%	1,60%	29,78%
9	PZU УКРАЇНА	774 650,00	3,24%	13,78%	5,88%	18,83%	58,27%
10	ОРАНТА	746 539,20	28,45%	26,19%	0,00%	19,96%	25,41%

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних [7].

З одного боку, нововведення, що пов'язані з обмеженням обсягів урахування коштів у складі прийнятних активів з метою дотримання нормативів, можуть сприяти підвищенню диверсифікації активів страхових компаній. З іншого боку, станом на 01.01.2016 р. із 82 банків з кредитним рейтингом інвестиційного рівня, лише 37 установ мали рейтинг uaA– і вище. Таким чином, у разі масового переведення коштів страховиків до банків з вищим рейтингом, цілком можливим є зростання концентрації ризиків, не враховуючи при цьому витрати страховиків на такі операції [3].

Враховуючи, що наразі на фінансовому ринку України коло надійних інструментів є доволі вузьким, і для багатьох страховиків доступ до таких інструментів може бути обмеженим (ОВДП та облігації МФО), вкладення в «низько ризикові» активи не зможуть забезпечити належного рівня диверсифікації активів страхових компаній. При цьому позитивним моментом може бути підвищення вимог до перестраховиків. Затвердження змін, що стосуються перестраховування, дозволить зменшити обсяги «схемного» перестраховування та підвищить частку класичних страхових послуг на вітчизняному ринку. Разом із тим, вимоги що висуваються до перестраховиків, є доволі високими, і серед страхових компаній-резидентів відповідати таким вимогам зможуть лише 15-20 компаній. Це, в свою чергу, також може підвищити концентрацію ризиків, які передаються в перестраховування [3].

Відповідно до вказаних чинників можна виділити наступні варіанти управління інвестиційним потенціалом:

- наявність у структурі страхової компанії власного інвестиційного департаменту із залученням висококваліфікованих менеджерів. За необхідності можливе також створення дочірніх інвестиційних компаній або компаній, що здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, які здійснюють управління активами страховика та надають аналогічні послуги його клієнтам і партнерам. Такий підхід можна охарактеризувати як надзвичайно чутливий до індивідуальних потреб страховика;

- передача активів на аутсорсинг. Довірче управління є доцільним для середніх та малих страхових компаній, які за невелику (порівняно з витратами на самостійне управління) плату отримують професійні послуги, можуть підвищити дохідність та диверсифікованість інвестиційного портфелю. Основною вадою цього методу управління є нездатність управляючої компанії повністю задовольнити потреби страховика в індивідуальному підході [8].

Основною проблемою для страховиків на страховому ринку України залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів. Капіталізація вітчизняного ринку станом на 9 міс. 2015 року не досягала 70 млрд. грн. Можна зробити висновок, що ринку страхування для покриття поточного рівня зобов'язань необхідно підвищити реальну капіталізацію мінімум в три рази. А якщо говорити про перспективи розвитку ринку в умовах складної економічної ситуації, з урахуванням високої інфляції та знецінення гривні, мова повинна йти про докапіталізацію страхових компаній в десятки разів порівняно з поточними показниками [10].

Зменшення негативного впливу макроекономічних чинників у поєднанні з дієвим державним регулюванням інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні сприятимуть розвитку страхового ринку і посиленню його ролі у залученні та розміщенні інвестицій в національну економіку.

Висновки. У результаті дослідження особливостей розміщення активів страхових компаній в Україні було зроблено наступні висновки. Інвестиційна діяльність страхових компаній заснована на використанні тимчасово вільних власних і залучених коштів. Поряд з власними засобами, основним джерелом інвестицій страхових компаній є активи, зокрема страхові резерви, створювані страховими організаціями при здійсненні страхової діяльності. Характер розміщення страховою компанією активів потребує від неї продуманої інвестиційної політики та врахування ризику інвестиційної діяльності при виборі напрямків інвестицій.

Визначено, що основними напрямками розміщення страхових резервів категоріями активів, визначених статтею 31 Закону України «Про страхування» є банківські депозити, державні цінні папери та права вимоги до перестраховиків. Структура розміщення активів є недостатньо диверсифікованою, що є досить негативною тенденцією, оскільки це свідчить про відсутність розробленої інвестиційної стратегії у страховиків.

Основними проблемами для страховиків в Україні у процесі здійснення інвестиційної діяльності визначено обмеженість надійних інструментів та «низько ризикових» активів для інвестування, недостатній рівень капіталізації страховиків, недосконалість законодавства, а страховим компаніям доцільно обирати нові ефективні варіанти управління активами.

Перспективи подальших досліджень. Інвестиційний підхід до страхування в Україні є ще недостатньо розвиненим. Однак важливість правильного інвестування коштів стає все більш очевидною для більшості вітчизняних компаній. Складна економічна ситуація негативно впливає на інвестиційну діяльність страховиків, в зв'язку з чим ускладнюється процес розміщення активів. Цілком очевидно, що оптимальне інвестування коштів страховиками неможливо без урахування існуючих інвестиційних і страхових ризиків. У зв'язку з цим для страхових організацій особливий інтерес має представляти планування інвестицій та розробка інвестиційної політики. В подальшому доцільно дослідити вплив

змін у законодавстві щодо розміщення активів страхових компаній на ефективність їх інвестиційної діяльності, а також необхідно удосконалювати підходи до розробки інвестиційної політики страховиків, що може стати предметом наступних наукових досліджень.

Література.

1. Василенко А.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «гроші, фінанси і кредит» / А.В. Василенко; КНУ імені Тараса Шевченка. — К., 2008. — 16 с.
2. Електронний журнал про страхування «Форіншурер». Інформація про рейтинг страхових компаній життя в Україні за 2014 рік: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/life/>
3. Коментар НРА «Рюрік» до проекту розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/comments/comment_insur_rait2_ukr.pdf
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2009-2015 рр.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 9 міс. 2015 р.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sector/sk_9_mis_2015.pdf
6. Презентація О.М. Залетова, Члена Нацкомфінпослуг «Страховий ринок України- 2015: реалії та перспективи»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uainsur.com/our-news/50428/>
7. Рейтинг страхових компаній в Україні за розміром активів, їх структура / Insurance Top. - №4(52), 2015: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00560.pdf>
8. Супрун А.А. Управління активами страхових компаній: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / А. А. Супрун; Київський національний економічний університет. — К., 2005. — 22 с.
9. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Н. В. Ткаченко; НАН України; Ін-т економіч. прогнозів. — К., 2004. — 20 с.
10. Филонюк А. Украинский рынок страхования требует срочной докапитализации // Новости электронного журнала про страхование «Фориншурер»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/15/03/04/4713>

References.

1. Vasylenko A.V. Derzhavne rehulivannia investytsiinoi diialnosti strakhovykh kompanii: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.00.08 «hroshi, finansy i kredyt» / A.V. Vasylenko; KNU imeni Tarasa Shevchenka. — K., 2008. — 16 s.
2. Elektronnyi zhurnal pro strakhuvannia «Forinshurer». Informatsiia pro reitynh strakhovykh kompanii zhyttia v Ukraini za 2014 rik: [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/ratings/life/>
3. Komentar NRA «Riurik» do proektu rozporiadzhennia Natskomfinposluh «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro obov'iazkovi kryterii ta normatyvy dostatnosti, dyversyfikovanosti ta yakosti aktyviv strakhovyka»: [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: http://rurik.com.ua/documents/comments/comment_insur_rait2_ukr.pdf
4. Ofitsiinyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehulivannia u sferi rynkiv finansovykh posluh: informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 2009-2015 rr.: [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozv>

5. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh: informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy za 9 mis. 2015 r.: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nfp.gov.ua/files/sector/sk_9_mis_2015.pdf.
6. Prezentsiia O.M. Zaliotova, Chlena Natskomfinposluh «Strakhovyi rynek Ukrainy- 2015: realii ta perspektyvy»: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uainsur.com/our-news/50428/>
7. Reitynh strakhovykh kompanii v Ukraini za rozmirom aktyviv, yikh struktura / Insurance Top. - №4(52), 2015: [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/files/file00560.pdf>
8. Suprun A.A. Upravlinnia aktyvamy strakhovykh kompanii: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 «Finansy, hroshovyi obih i kredyt» / A. A. Suprun; Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet. — K., 2005. — 22 s.
9. Tkachenko N. V. Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 «Finansy, hroshovyi obih i kredyt» / N. V. Tkachenko; NAN Ukrainy; In-t ekonomich. prohnozuv. — K., 2004. — 20 s.
10. Filonyuk A. Ukrainskiy rynek strahovaniya trebuєt srochnoy dokapitalizatsii // Novosti elektronnoho zhurnala pro strahovanie «Forinsurer»: [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu: <http://forinsurer.com/public/15/03/04/4713>

Daria Nesterova

Ph.D., assistant

Department of insurance and risk management

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ALLOCATION OF THE ASSETS OF INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

The article explains the purpose of the assets of the insurance company. The structure of the assets of the TOP-10 insurance companies in the insurance market of Ukraine is defined. Asset management is one of the main areas of the development of the insurance market and the financial management of the insurer. In the article determined that the assets of the insurance company should be made subject to all the principles of the investment activity of the insurer's - diversification return, profitability and liquidity. The basic legal documents that regulate the procedure of allocation assets of insurance companies in Ukraine are determined. The largest share of assets take bank deposits, government securities and legal claims to reinsurers. The basic problems of allocation of insurance reserves of insurers in the Ukrainian insurance market are defined. The main problem for insurers on the insurance market of Ukraine identified the lack of liquid financial instruments for an effective investment policy of the insurers.

Keywords: *investment activity of the insurance company, the insurer's assets, diversification of assets of the insurance company, insurance reserves.*

Дарья Нестерова

к.э.н., ассистент

кафедры страхования и риск-менеджмента

КНУ имени Тараса Шевченко

РАЗМЕЩЕНИЕ АКТИВОВ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ В УКРАИНЕ

В статье определена сущность активов страховой компании. Исследована структура размещения активов ТОП-10 страховых компаний на страховом рынке Украины. Определено, что размещение активов страховой компании должно осуществляться при условии соблюдения всех принципов инвестиционной деятельности страховщика - диверсификации, возвратности, прибыльности и ликвидности. Выявлены основные проблемы размещения страховых резервов страховщиков на украинском страховом рынке.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность страховой компании, активы страховщика, диверсификация активов страховой компании, страховые резервы.*